

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Број 18.

Ц е т и њ е, 16. Маја 1885.

Година II.

Тужбалица Црногорака

П Р И Л И К О М С М Р Т И

ЊЕНЕ СВЈЕТЛОСТИ

КЊАГИЊИЦЕ МАРИЈЕ.

NACIONALNA

BIBLIOTEKA

CRNEGORODRDE

NOJEVIĆ

Што си коло окупила,
Сестро наша!
Усред јека од прозећа,
Мајски пв'јете!
Око двора Књажевога,
Књагинице!
А у колу тебе пије,
Жива жељо!
Да окитиш и зачипиш,
Вита јело!
Да сроведеш и заведеш,
Зајевене!
Ка' што си се научила,
Дико наша!
Но сп очи заклопила,
Очни виде!
Медна уста затворила,
Рајска душо!
Па ни дишеш ни уздишеш,
Нама празно!
Куда си се заласела,
Соколице!
Тако млада и зелена,
Зелен боре!
Без целива Мајчинога,
Ух! жалости!
И поздрава Очинога
Туго веља!

Што ћеш ти Родитељи,
Ружо цина?
И лијепа Браћа твоја,
Браћка, чало?
Како ће те прегорети,
Рано љута!
Сиви соко под крилима,
Књаз Никола!
И даница звјезда наша,
О Књагињо!
И јабука српска златна,
Књаз Данило!
И војвода Мирко мали,
Жив нам био!
Шест сестрица, шест ружица,
Ружо сејо!
И сва наша Црна Гора!
Горска вило!
Е ти пара не пмаше,
Ох! до Бога!
Твога ока и погледа,
Наш угледе!
Ни хитрине ни бистрине,
Мудра главо!
И лијепе душе твоје,
Душо мила! —
Ма ћемо те стидом молит',
Не на празно!

Кад излеће тамо горе
У висине,
У те рајске перивоје,
Благо тебе!
Ту ћеш доста браће наћи,
Брачка славо!
Биранијех соколова,
Крилатице!
Све владика и књажева,
Књазу шћери!
Шенатура и војвода,
Војвоткињо!
Из јуначког рода твога,
Петровића!
Добро ћеш их поздравити,
Наш анђеле!
И за нас им право кажи,
Права сестро!
Да је земља прошпрена,
Гора Црна!
А изгуби намирени,
Благо њима! —
Још напријед све ће боље,
Ако Бог да!
Док је нама Господара,
Наде наше!
И остатка у напљедству,
Здраво били!

IN MORTE
DELLA SERENISSIMA PRINCIPESSA
MARIA PETROVIĆ NJEGOŠ

ANGELO DI BELLEZZA, E CANDORE,
RAPITA IL 7 MAGGIO 1885 A PIETROBURGO
DI ANNI 16

ALL'AMORE DELLE LORO ALTEZZE

NICOLO I. e MILENA, PRINCIPI

DEL MONTENERO.

Come una brutta mammola
Che china il seno al gelo,
Questa Leggiadra al cielo,
Fra i baci e fra le lacrime
De' cari Suoi volò.

Bella siccome un angelo,
Gentil, come un narciso
Cresciuto in paradiso,
Cara siccome un tenero
Sospiro in gioventù;

Oh come presto, o Amabile,
La tua belta languio,
Qual sull' altar di Dio
Langue olezzando un giglio,
Che vi nutri il dolor!

Sovra il lenzuol funereo
Par ch'Ella lieta dorma
Chiusa in celeste forma,
E sogni un'alba eterea
Di baci e di gioir.

Dalla magion degli angeli,
Come pietosa stella,
Disperdi, anima bella,
La tenebrosa nuvola,
Che preme il nostro cuor!

Spalato li 22 maggio 1885.

In segno di lutto e dolore
D.r Cav. Giacomo Chiodina.

Г Е Т Е

И ЊЕГОВА

НАРОДНА СВИЈЕСТ.

II.

(Н а с т а в а к).

— А што толико зборити о *дјетету*, можда ће ми који читалац примјетити, гдје си ти нашао у дјетета народну свијест? Та свијест почиње најраније у младих с развлатком ума и с познавањем шире околине и виших прилика живота; ал' у дјетета је нема.

— Како да нема! Узми ма које Црногорче, —

— Е, Црногорче! Окани се Црне Горе! То је свијест сасвим за себе. Црногорац је патријота по невољи: што је невоља бивала већа, тим већа и народна свијест и родољубље, као једина узданица у невољи. То је осјећање постало у Црногораца већ нагоном, племенском особином; преношено с кољена на кољено постало је напљедно, као и врлине или слабости тјелесне. Црногорче се у мајчиној утроби храни јуначким pjesамама, напуни се Милошем и Марком, Страхин-баном и Југовићима, и ја се не бих чудило кад бих чуо да је које Црногорче при свом доласку на свијет имало зубе и у првој навали јуначког бијеса само прегрзло ону жиљу те му везује пупак са мајчином плодом. Не, не примам Црногорчета у доказ против дјетета Гетеа.

— Море, с тобом је мучно пзаћи на крај! А таман се мпшљах распитати за дјетињство нашег орла pjesника, владике Рада, и свијетлог напљедника његовог дјучорвијенца, гдје би се јачајемо нашао која прича сасвим противна овој Гетовој.

— Не, не! И они су синови Црне Горе, и у њима су те исте племенске особине, а као прваци, као владаци, још су морале бити развијеније у њих но у простих Црногораца. Потражи примјере из осталог свијета. Нађи ми pjesника, пјоме признатог у свом племену и у својој околини, ма из ког времена или племена, који би у свом дјетињству показивао да има патријотизма, да има народне свијести.

— Да видимо. Починмо од најстаријих времена, од старих Јелина. О славном отиору јелинског народа против навале силе персијанске, против цијеле Азије, остао је један спомен, који се тиче трпљивости јелинске класичке драме, Есхила, Софокла и Еврипида. Прича се да се Есхиле борио у морскоме боју код Саламине, у коме је слога слободе сагрла силу наметника. Истота дана родно се Еврипида, а младић Софокле играо је у Атини кодо у славу те побједи. У дјелма све те тројице бесмртника осјећа се јака жица родољубља, а та је, види се већ по тој причи, заснована још у дјетињству.

— То је врло слаба, непоуздана потпора твојој замјерци Гетову дјетињству. Есхиле је био зрло човјек, Софокле је био већ младић, а што је играо кодо у славу побједи, то је био обичај, играли су га и други. Једино у скоророђеном Еврипида могао је тај догађај у живом спомену оставити трага, ал' у његовим дјелима још најмање има патријотизма, а оно мало што га има у пјесма Медеје и Федре, то није толико јелински, колико, атички патријотизам, није толико народна, колико гра-

ђанска, покрајинска свијест, започетак оне занесене, по- кварене, да речем одбојне, центрифугалне свијести, те је довела јелинска племена до неопонеског рата, до про- пасти под Филипа и под Рим. У опште, окани се при- мјера из грчко-римске старине. Нпти ћеш наћи несум- њљивих података из дјетињства кога тадашњег pjesника, но и кад би их нашао, оно су била много дружија времена, сасвим друге прилике, у основу разни, па и противни појмови о човјечанству, о животу међународном, племенском и породичном. Држи се новјих угледа. Знаш ли, на примјер, што из дјетињства твога Камоенса? И ако није био лирик, нека ти не смета, доста што је pjesник.

— О самоме Камоенсу не знам да има томе спомена из дјетињства. Ал' узмимо Бајрона. Бајрон, који се оду- шевљавао за слободу и борбу грчког народа, који је пошао и сам у грчке чете да им помогне и дјелом и ти- јелом да извојују слободу своме народу, док се у то то доба славни Гете чини и невјешт јуначкој борби пото- мака својих обожаваних Јелина, тај Бајрон, који је из- дахнуо на грчкој земљи, зар није морао имати народне свијести још у дјетињству, кад му је томе преостало довољно и за туђе племе? Зар школски друг Роберта Шума није морао, још учећи штицу, слушати за велика бјеве ппгледог народа с Французима, и одушевљавати се за то?

— То су само претпоставке, о којима, колико ја знам, нема јасних података. Што се пак стари Гете тиче онako заосно за грчку ствар као млади Бајрон, то је просто за то, што је онда Бајрону било око тридесет, а Гету преко седамнаест година. Вријеме и доба има своје природне законе који су јачи од свакога генија. Дај ми што приличније, што поузданије.

— Ето ти великог pjesника револуције, славног ре- маптика, генија деветнаестог вијека, Виктора Иго. Нисам не сумља да је pjesник Ватерло-а, Легенде Вијекова, и других неумрлих створова, један од најзвучнијих родољуба свих времена. У његово прво дјетињство гледао је мај- већу славу француског оружја, осјећао је најсилнији на- поп живота и духа свога народа, то бјеше оно доба, од кад се његов народ с њеким правом прозвато la grande nation, вели народ. Па зар се може замислити, да Виктор Иго у своме дјетињству, бар у десетој години, није по- казивао обилате знаке народне свијести? И да не спо- мињем пропаст Наполеонову и напад туђанских чета у Француску, јер тај догађај, који је морао ту свијест у дје- тета још увећати, нашао је потоњег pjesника већ у шестнаестој години, а у то доба живота чини три, четрна- године много. Виктор Иго, бесмртни Виктор Иго —

Таман ја у ријечи, ал' ево ти уредника овог листа, Унаде ми у ријеч:

— Виктор Иго, смртни Виктор Иго, покоји Ви- тор Иго —

— Шта којешта збориш? Какав смртни, какав покојни?

— То зборим да је Виктор Иго умро.

— Не може бити!

— А што да не може бити? Старац у осамдесет-четвртој години!

— Ипак не може бити. Виктор Иго не може умријети. Вјечност се ослободила тренутног облика у који се на часак од осамдесет и толико година била стегла, оставила је коначност своје досадашње луске да се разиђе у бесконачност. Le monde est cassé, ал' створени те материје остају. Па и то је мучно вјеровати; није се чуло ни да болује. Кад је умро?

— Још прошле недјеље. Овај час доносе новине.

— А како да нијесмо прије чули?

— Е то ваља да захвалимо мудрости бечкога кореспондент-пира, с којим смо се погодили да нам јавља све што нас може занимати.

— Можда су мислили, рекао бих, да се смртне вјести увијек доста рапо чују, кад би таки сентиментални обзир важнији у новинаркем свијету; овако пак —

— Та бечка господа јамачно мисле, да се црногорских „варвара“ ништа не тиче смрт једнога Виктора Ига, тако да нам то не би приједило ни оно њеколико слава што бисмо од своје супротнице имали платити за те три ријечи.

— А не сјећају се, јадни, да би се то, послје његовог завичаја, највише тичало Црне Горе, ако у нас и у томе, као скоро у свему другом има важности стара печеница: *regis ad exemplum totus componitur orbis* (према владаоцу цијела му земља). Јер у свој осталој „свазаној“ Јерони јамачно нема ниједног владоца коме би Виктор Иго био ближи срцу и духу, но што је на-шем Господару.

— Идем да му јавим. Збогом!

— Иди! Шат му то разгали вељу жалост његова срца. Пјесник „пјесмама сугона“ као да је удеоно да умрије, кад ће бити најмање неугодно његовом најотмјенијем поштоваоцу, кад ће жалосје за њим, старијим рођаком по духу, моћи ублажити већу тугу за непрежале-ним породом срца му.

Остадох сам са својим читаоцем.

Он као да чека да ја наставим прекинуту ријеч.

— Ето ти, мој пријатељу, уздахнух, такав ти је овај свијет. Док ми разговарам о дјетинству и о колијевци, долје ради своје старост и смрт, отвара се гроб.

— У томе смо сви једнаци, бар они који се умиремо природном смрћу, у своје вријеме.

— Па и нијесмо. Разлика је ипак њека у свијести, с којом се умире. Узмим, па примјер, кад је баш о томе ријеч, Виктора Ига и Гете. Обојица су умрли скоро у једно доба живота, ако је разлике њеколико мјесеца. Обојица су провели пошљедње године у сличним повољним приликама. Но тако великим умовима то није до-пољно. У пошљедњим часовима такав се човјек запита: је ли био свијету и својима, и човјечанству и својим имену, све оно што је могао бити према особитости своје умне снаге.

— Па тек у томе, рекао бих, да су обојица могли спокојно умријети, и Гете и Виктор Иго.

— Мучно ти је противно доказати. О Виктору Игу нико не може сумњати. Он је заиста био и свијету и својима, и човјечанству и својем народу све што је мо-

гао бити, а народу више но што је њекима било мило. Међу овима био је покојни цар Наполеон III., „Наполеон мали“, као што га је прозвао Виктор Иго. Тај несретни цар замијерао је славне пјеснику, што се он брка у политику; пјесник, поручивао би он своје неумољивом противнику, има лешчи, виши задатак. Пјесник је узви-шен, он влада и ствара по свом духовном небу, високо над метежем свакидашњег живота, над галамом политич-ких страсти. Пјесника се не тиче „политика“, није ду-жан разбирати за њу, и само је на његову штету, ако га занимају политичка питања, још горе ако се мијеша у јавне послове, сваким часом проведеним у таким бес-послицама пријеђа се влада. Влада је за небеске висине, а није за то да се потегне по трговини и скупштинама, по завјереничким рупама и по барикадама. Музама није мјеста у агори, ни на Олимпу. Тако би поручивао цар-диломата пјеснику-народњаку.

— Ја никако не видим да је цар у том био на кри-вом путу. Пјесништву Виктора Ига јамачно не би било шкодило да се није мијешао у политику. У опште није лијепо видјети да се тако идејално створење, као што је пјесник, мијеша у тако прозачан, тако прљав посао, као што је политика. Исус је противљао трговци који трго-ваше у храму божјем. Ја бих исто тако противљао све-штенике храма пјесничког са трговини, да не каљају своје свијетле одежде крвогм продаје и куповине, да не удишу у своју чисту плућу задахе душевне заразе.

— Ти заборављаш, побратиме, да је исти Спаситељ те је противљао оне трговце из храма, ишао на објед митарима и царлицима, што су му фарисеји нето тако за-мијерали, као што је нови царски фарисеј карао пјесни-ка што своје пјесничко перо попицави до политике.

— Далеко си забрздио. Разумијем и поштујем право: *de mortuis nil nisi bene*; ал' упоређивати Ига са Исусом, то значи далеко-премашити правило.

Пјесник то мислио, и ако сваки „човјек правед-ни“ има по који час у својем животу, бар треба да има, кад се може упоредити са Исусом. Иначе не би ни има-ла смисла препорука цркве, да је сваки хришћанин ду-жан угледати се на Спаситеља. У осталом овдје није питање о свакидашњој „политици“, то је само извртање Наполеоново. Тичало се заузимања пјесников за јавне ствари свога народа, тичало се његове брига куда ће народ одвести његова лакоумна управа, присвојена кр-вички и кривоклетнички, тичало се пророчанског при-виђења пјесничког, те се звало: Седан и комуна. Па знам како је пјесник отпоручио цару-паметнику на његову опомену да се држи пјесништва, а да се окаче политике?

— Не сјећам се.

— L'homme a deux mains, одговорно му је, човјек има двије руке.

— А што је хтио тим казати?

— Хтио му је казати да човјеков ум не може бити простија, не може бити мање разноврстан, не може има-ти мање стројева за рад, *мање руку*, од човјекова тије-ла. Те кад човјек може рукама радити два посла, тим лакше може то чинити умом.

— Све лијепо, ал' мени тим још није јасно, зашто ти мислиш, да је Виктор Иго умро у друччијој свије-сти него што је Гете.

— У погледу народне свијести тешко је наћи чо-вјека који је могао тако мирно умријети као Виктор Иго. Најмање је то могао Гете. Но њега то, до душе,

пије ни мучило на самртни час. Прича се да су му пошљедње ријечи биле: „Mehr Licht (више свјетлости)!“ То тумаче идејалисте, као да му се већ привиђало да ће на другом свијету наћи „више свјетлости“, при којој ће му душа познати све оно што му је на овоме свијету остало непознато и тајно.

— Па чему то споминеш? То би значило само да је у пошљедњи час још задовољнији могао бити од Ига, да је умро у још бољој, мирнијој свијести.

— Ако је то истина, а сви свједоци слажу се да јесте, онда ја држим да је то проста физиолошка појава кад настаје ронац; на умору човек облевади, учини му се да су затворили каике на прозорима, зажели још видјети околину на пиште: Mehr Licht. Ако је то так поглед у други свијет према прошлоте животу, онда лако може имати и значај кајања. Јер Гете се збиља, о том имају несумњива свједочанства, преварио у својим зрелим, управо старим годинама, у једној врло крупној ствари. Но о томе није сад вријеме говорити, то ћемо послје промотрити.

— Збиља! Ми развезасмо разговор о смрти, а као да хтједосмо разбирити једно питање о дјетињству.

— Нијесам ти ја крив што је у по нашега разговора пала смрт Виктора Ига, а ми још у његовом дјетињству.

— Па постави, молим те, има ли из његова дјетињства поузданих података, те би доказали, да је он још у својој десетој години имао „народне свјести“, да су га се тицали јавни догађаји ради њиховог народног значаја.

— Није ми познато; ал' јамачно ће се сад, послје његове смрти, испитати сваки часак његовог живота, све прилике у којима је био од коклијевке и све што је знатније чуо, све што је крупније проговорно од како је ногом пошао и почео мицати језиком.

— Сва је прилика да ће тога бити довољно. Но то ти неће бити од велике користи у твоје смјеру. Он сам

тешко да је то биљежио, јер би се већ морало дознати. Што се пак други сјећају по причању, ту ће бити немогуће разлучити хотимичне измишљотине од нехотичног спотицања памети. Но гледај с друге стране да се не можеш.

— Већ ако ти није довољан Виктор Иго, који је јуче био жив, у кога је народна свјест, од свих великих pjesника, најразвијенија, онда бих морао разгледати мањима.

— Не мари ништа, још боље по тебе и по твој смјер ако паћеш така примјер у животу мањег pjesника, само ипак да је pjesник, да га признаје, не само његова околина, но јавно мишљење његова племена, да је pjesник; а још би важије било да је оно што кажеш о њему, јамачно и поуздано.

— Е кад си ти тако добар, попустљив и предубрљив, могу и ја бити слободнији. Би ли ти примио за јамачно оно што бих ти ја причао да сам видно сам својим очима, чуо својим ушима?

— Како не бих, јадан не био! Па који би био тај pjesник те си му ти гледао дјетињство својим очима?

— То сам главом ја, твој пријатељ те сад разговара с тобом.

— Ти? Ма ти се тек нећеш упоредити са —

— Не, ни да' Бог! Ал' то смијем знати без икакве сујете, а и ти се можеш у свако доба увјерити да ме „јавно мишљење мога племена“ признаје да сам њека pjesник; сад, какав, то је друго питање; но ти си сам изјавио да је тим боље по мој смјер, ако наћем така примјер из живота мањег pjesника; а ја се у ови час не сјећам мањег од себе самога. Еле хоћеш ли чути што ћу ти причати из мога дјетињства и хоћеш ли допустити да из те истините приче — Wahrheit без икаквог Dichtung-a — изведем закључке и њеке упоредаке?

Ела, причај!

(Наставиће се).

У С К О К Ј А Н К О.

Приповијетка из црногорског живота.

IV.

(Наставак).

Одраслу чељадету приснијевају се често догађаји из дјетињства му, а то живље представљају се што је виша разлика у начину живљења у познијем добу но у ранијем.

Јанков сан у Дузи не бјеше до збрка успомена из његова дјетињства и момаштва. Ми ћемо у неколико допунити и објаснити оно што већ изнијесмо, јер је потребито да се читалац упозна са прошлости главнига јунака наше приповијетке.

Јап бјеше родом из сјевернога краја Ческе, од властееке породице, којој је племство из давне прошлости потјецало а и данас постоји. Стари његови оставише трајан спомен у повијести своје отаџбине — спомен који задобинише неки мачем а неки као високи црвеник достојанственци. У кравим хунским ратовима одликоваше се као најкешњи поборници латинства. Осим те вјерске несношљивости — с чеса бјеху управ

немилоердни према својим земљанима, особито према селанима који би пристајали уз нову вјеру, — Јанови претци у остало не бјеху зулумчари као неки до оиданше властеле, но доста чољечини. Пошто се земља умпри и сасвим потпаде туђој власти, Јанова обитељ животарила је бавећи се пољском приредом. По старој уставови најстарији мушкарац наћљедовао би све имање, а остали како подрасти, растури трагове из постојбине: неки у војску, неки у попове, понесавши од родитеља благослов и по нешто мршаве попутбине. Дјевојке ако се не би поудале за властелу, али без мираза, манастир их је чекао. Тако је то бивало с кољена на кољено у Јановоме дому и тај ред затече и њега кад га Бог посла на свијет.

Гроф Венцел, отац му, бијаше једино дијете својих родитеља, који га не хтјеше мородовити паучавити га од себе одвајати, по га новјерише домаћег

свештенику, некое староме занешњаку. Овај, и да му бјеше све предао што је у тикви имао, мало би обогатио знањем малог Венцела, а камо ли учио га је то толико да се рече е је учио. Па пошто „књигу изучи“ приђе по га се наусницахвати, оженише га богатом и младом али крљавом властелинком из комшилука.

Пријех година имао је Венцел много дјете, која му помријеше. Најзад одљиви два мушких: Венцела II. и Јана и једну дјевојчицу по имену Елвиру.

Ово двоје потоњијех бјеше батаљено и презрено, дачим сну љубав родитељску и сву његу посветитише нишледику. С тога привише се једно уз друго и одрасте готово у потпуној слободи.

А растући тако, без прехране његе, развише се и одишине куд и камо боље од Венцела који кап'да бјеше наизледио материну крв.

Што се тиче учења, учили су заједно с прва, код домаћег мона, док наушине читати и писати, а по томе отац их опрости даљег терета, оставивши попу само старијег — који, узгред буди речено, завршаше и брату и сестри њихову слободу.

Јан је, разумије се, ту слободу уживао као што би свако дијете. По цијели дан трчао је по селу и околани, играјући се са сеоском дјецом. Сестра се готово није раднајала од њега. Једине им дужности бијаху да буду јутром и вечером на молитви а иза молитве за јаким триезом.

Једнога љетиња дана пред вече, много сеоске дјеце с Јаном и са сестром му, окупљало се у шуми, под једним бријестом. У исти видјели гније гњезде и, се удивљајући једно на друго, неће се попети да га дохватају. Сви се залуду мушине па и Јан два је пута покушавао да се поине али залуду јер дрво бијаше високо и дебело. Док они стојаху око стабла, с одигнутим главама, један лијени хрт доштра међу њих и заштекља. Дјеца се тргоше и поилашине, али умах умирише кад хрт стаде ласкати по руци некога од дружине, машући својим танким репом. Одмах се из шуме помоли неки ванредно плесов и сух, просјед појек у властелинском одијелу онога доба. Про рамена висаше му дугачка шибла на кремен. Човјек се тај устави сучући шпљагу брадицу; погледа дјецу па гнијездо.

„Шваб!“ викну њеки деран а на то сви нагоше језати.

„Станите — који се с мјеста не устави убићу га!“ викну човјек чекским језиком.

Дјеца се уставише од страха.

„Ходите сви амо, ја ћу вам скинути гњезде!“ рече и насмјаја се.

Дјеца се сад бојажљиво стадоше окупљати. Он беде на земљу и као да им докаже да им није злурад турн пушну далеко а хрту нареди да леже крај њега, да га поче мловати по глави.

„Што ће вам гнијездо, кажите ми, па ћу вам га одмах сипити?“

Дјеца сва гледишце у Јана, као да је на њега да говори. Странац, ниједајући њихову погледу, сврну сјај на дијете, па видећи по одјезу да је властееоко, змита га:

„Чији си ти?“

Како му се малп каза, он га је дуго гледао право очу. Мала Елвира, као да заштити брата, загрли га ком. Остала дјеца муком гледаху госпоњу.

„Не ваља дирати тичија гнијезда“, рече свима. „А ти — је ли те то поп Стефан научно да разнаљујеш гнијезда, а?“

Дијете се зачуди откуда странац зна име његову бившем учитељу. Мало ме се учини као да гледа некога варацара.

„Нећу више никад!“ промаша у страху.

И осталој дјецп приону страх.

Човјек, видећи то и наслутивши и узрок томе стаде се слатко смјјати. За тијем благо им поче објашњавати рашта то не треба чинити, како је то зло и Богу противно и т. д. У току његова говора, лице постајаше пријатније те се дјеца брзо припитомише. Да их развесели, нареди вижлету да се премеше, да скаче око одигнуте пушке, да иде на задњим ногама. Кад се од њих растаде бјеше већ сунце нагло.

Дјеца у гомили пођоше пут села, обзипући се пут страха и брљајући о њему и његову ису. На путу сретоме неког старог сељака, кога све село зваце „стрико печени“, ваљда што је збиља наливоао печену јаруцу. Тај је старац познат био због своје велике глупости; он носаше сјекиру у руци. Дјеца му припо-вијеше све. Он им каза да је тај ловац главом гроф Павле Пшенел. Да је стари плунао некое од њих сјекиром главу размрскоа не би их ваљда више тај злочин поразно по што их поразил само то име. „Зар то би гроф Павле! Тај странич ијештац што никада у цркву не иде, о коме се свашта причало — како очима може устријелити и мариниче и човјека, како нико му никада није видио дима из димњака по га храни јаво и т. д. Тај Павле чији је двор тамо на хумку, коме се нико не примиче па'го његови кметити и то у гомили кад гаде Света Богородице! а они сједили су њим и причали се!“ тако мишљаху дјеца и говораху сви једна-нак.

„Стрико печени“ уживао је у њихову страху и још им га придаде додавши много којешта о страшноме грофу. Дјеца се разишче куд које једва чевајући да дома повиједају страшно прикључење.

Јан и Елвира пођоше мучећи пут дјора. Цурица бјеше јако узбуђена и кришом погледаше брата.

„Немојмо називати да смо га видјели!“ рече он молећим погледом.

„Немојмо!“ поврну она жалостиво. „Карали би нас као да смо ми криви; знаш, мама, кад год се паједи, увијек пријети да ће нас дати грофу Павлу!“

Јан не мога до касно да заспи, по му се једнако паметаху чудне приче о Павлу, којима он, по својој дјетињској нарави, наклон бјеше да пјерује; а с друге стране предаваше му се благо лице Павлово, његове шаке и његово лијено исето. У то га и саник обузме па му се у сну настави травница.

Сјутра дан Јан је био зволован и нембран. Никуд није излазио до по подне, по се сам шетао по забитним етазама бапте. Крпо се од Елвира, која га је залуду пратила и жељела да га њим другује.

„Знаш што Вира! Ја ћу да идем к њему!“ рече Јан, блијед у лицу али претвочким погледом и гласом као би какав јунак рекао прије по ће јуршити гдје зна да ће погинути.

„К њему!“ рече Вира (како је он зваме) престра-вљена, управ ужаснута.

„Та да, ондје гдје смо јуче били. Рекао нам је свима

да се данас на истоме мјесту нађемо, да ће нам доиђети ораха и показати друге пјештине свога хрта. На што ме брига! Ако су сви кукавице, ја пијесам!" то рекав, потрча пут капије.

"Јан, Јан!" врину пурица.

Мајска ноћ или Утопљеница.

Прича из малоруског живота

Н. В. Гогоља.

(Свршетак.)

VI.

Ј а в а.

"Да ли сам ја ово спавао и свијењао?", рече више у себи Левко, дижући се с једног брестовца. "Тако живо, као на јави!... Чудновато, чудновато!" повторавао он, обзирајући се. Мјесец, који се бјеше зауставио изнад његове главе, показивао је поноћ; сауд је ташина; од рибака понухиваше хладан повјетарац; изнад њега тужно се издизала стара кућа са завореним капцима; маховина и дивља травулина свијетлочили су, да одавно већ нико ту не живи. Тек сад он отвори своју шаку, коју је дотле грчевито стиснуо без од онога сна, на њој повинују од чуда, кад је у њој осјећује цедуљцу. "Е, кад бих ја знао читати!" помисли он, окрехнувши је на свој стране пред собом. У тај пар он зачу за собом неки бахат и трају.

"Не бојте се, јуначки јуриш на њ и држите га! Што сто се прешали?! Нас је цијела десетина! Кладем се, у што обете, да је то човек, а не ђаво!" Тако је викао кмет својој дружини, и Левко осјећа, како га стиже неколико руку, од којих су неке дрхтале од страха. "Скити-дер, урајатељу, чу страниху, образци твоју! Доста си већ варо и страшио поштово ђаво!" рећи ће кмет, пиченаши га за врат и се њиме скамењити, кад би добро погледао јединице својим оком. "Левко!" сини¹⁴ повика он, измићући се од чуда, и рука му вину.

"То си ти, пасји сине! Где ти ђавољег порода. Чудим се ја, који оно извраћени ђаво, који оно објешњак чини онлике ђаволуке; а то си ти ово чинио, свому си злу ти крив, хаћа ти се мекићана удавно, ти си ту запојео по сокацима, као каква карамија, нападати поштово ђаво и измићати пјесме којекаже!... Еде, хоће, Левко! А што је ово, видиш ли? Чини ми се да те сврбе лоба! Вежите га!"

"Чекај, оче! речево ми је, да ти предам ово писманде," рече Левко.

"Није вријеме сад од пехулица, мој соколо! Вежите га!"

"Чекај, господине кмето!" рече писар, отворивши писманде. "Комесарова је рука!"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Комесарова?"

"Чујем!" рече он, поврнувши се. "Боље би ти било да ме убијеш, но да ме просочиш дома, знам!" то рекавши, отрча као сридаћ.

(Наставиће се).

С. М.

сина, Левка Макогоненка, са ђевојком из истог вашог села, Ганом Петричником, а такође да поправиш мостове на главном друму и да не дајеш коња сеоским без мог знања господи судијама, или коме другоме, на баш да иду из главног начелства, ако ли пак, кад дођем тамо, нађем, да моја народба није извршена, ти једини кмет ча то бити одговори. Комесар поручик у оставци Кузман Деркач — Дришановски."

"Где ти!" рећи ће кмет, зинувши од чуда. "Чујете ли ви, чујете ли: за своје кмет одговори, на зато оћу, да ме слушате! Без и једне ријечи да ме слушате! У противном случају, пазите се добро... А тебе", настави кмет даље, окренувши се Левку: "услед народбе комесарове, — и ако ми је зачудно, како је то он дознао, — ја ћу оженили; али кмет ти прије окушати моју канџију! Знаш ош, што'но висе у мене о зи ду крај икове? обновићу је ја сјутра... Оклени ти ово ни, сго?"

Левко, и ако је био јако изненађен, што се тако поочекивано и сретно за њ његова ствар окрену, толико је био при себи, да је већ у памети спремно одговори, с којим ће зајатати праву истину, како је он дошао до оног цедуље.

"Ишао сам јуче у варош, на сам ерпо комесара, који излазише из кола. Дознавши, да сам ја из нашег села, даде ми ту цедуљцу и још је усмено рекао, очо, да ће на повратку свратити к нама на ручак."

"Он је то рекао?"

"Рекао је."

"Чујете ли ви?" рече кмет поновито, окренувши се својем друштву: "комесар ће сам, својом персоном, доћи нашим брату, т. ј. код мене, на ручак. "О!" Сад кмет подиже прст у вис, а главо је замрљало тако, као да је нешто ослушкивао. "Комесар ће, чујете ли, комесар доћи код мене на објед! Како ти ми саопшти господине писару и ти, свате, то није мала част, је ли истина?"

"Колико могу сјетити се, још ниједан кмет није частво комесара са обједом, рече писар, пошто се малко промислио.

"Е нијесу ни сви кметови једнаци!" рече јако задовољан кмет. Уста му се искривили, и нешто налик на теши, примукли смјех, који значаше више још удаљене грмљавине, зачу се из његовог уста.

"Како мислиш, господине писару, требало би за високог госта издати народбу, да сваки кућ донесе бар по пилу, на и платна, на још по гдје-што... А..."

"Требало би, требало би, господине кмето!"

"А кад ће свадба, оче?" упитаће Левко.

"Свадба? Дао би ти ја свадбу... Али баш, ради високог госта... сјутра ће вас пон и вјенчати. Нек вас ђаво носе! Нек комесар види, како се врше народбе! А сад, дјецо, адјете спавајте! Адјете кући... Данаши ми је догађај напоменуо ово вријеме, кад сам ја... Изговарајући ове ријечи, кмет, као обично, баца свој важни и значајни поглед испод очју.

"Сад ће ти кмет наставити причаће, како је возио царцу!" рече Левко, и брзијем корака и весело похита к познатој кући, која њо бјеше опкољена вишњама.

"Нек ти Бог да царство небеско, добра и дивна госпођице!" говораше Левко више за се. "Дао Бог, да се изада сине! Јешиш и веселиш међу светијем "анђелима! Нико нећу причати о оном чуду, што се догодило ову ноћ; само ћу теби, Газице, приповиједити то: само ћеш ми ти вјеровати и заједно са мном помолити се за покој душе несретне утопљенице!"

У тај мах он се примаче оној кући: прозор је био отворен; мјесечеви зраци пролазили су кроза њ и падали су на Гану, која је спавала пред њим; глава јој се наслонила на руку; обрамцили су пламтићи; усе су се лагано мицале, нејасно изговарајући његово пис.

"Спавај, моја ђевојце! Нек ти се свије све, што има

"... магаре, у мјесто да купиш дацију и назиш да је све у реду на селу ти си управ пољуду и чиниш неподобитно..."

"Тако ми Бога, ово ништа не чујем!" прекидо га кмет:

"... баш ништа не чујем!"

Писар отпоче пзнава:

"Наредба кмету Јевтуху Макогоненку. Разумјели смо, да

сп ти старб маг..."

"Стани, стани! шта си ту заредио?! повика кмет: и ако

нијесам чуо, али знам, да то није главно, већу ти; него читај

даље!"

"Услед тога, наређујем ти, да све пети час ожениш твог

најљепше на свијету; али и то пеће бити љепше од наше јаве, од наше среће!¹⁴ Прекрстивши је, он затвори прозор и тихо се одмаче.

И кроз неколико минута све је спавало на селу; једини мјесец исто онако је величанствено и сјајно пловио у бескрајним истарима дивног украинског неба. Исто је овако свечано дисало у висини, и воћ, божанствена воћ, величанствено је догоријевало. Исто је онако дивна била земља, у дивном сребреном сјају; али се већ нико није наслађивао тијем, нико се није већ заносио тијем џепотама: све се је занело у сан. Ову дубоку тишину и љутање по-главјек да тек прекинути пси својим лајањем, и дуго је још пјани Каленик лапао по опушћелим улицама, тражећи своју кућу.

С руског.

Ј. Љ.

КЊИЖЕВНЕ ВЈЕСТИ.

Преглед.

— Добро ће доћи дјечи нашој у школи и на дому: „Идустровани књижица од Животињама“, која је најмиљенија одраслој Српчаци. Написао је М. Нешковић, а издала је књижица и штампарија Ј. Грчића у Вел. Бечкереку. Књижица је ипунушена врло zgodним сликама.

— Нова прича Жил-Вернова у српском пријеводу изашла је на свијет. Зове се „Плавиград“. Превео је Бранко Муницић, а издала штампарија А. Пајевића. Пријевод је lijесен, као што су и сви пријеводи Муницићови, само боде у очи ријеч „Грит-Истери“, која се врло често понавља, а боде за то, што се тако не изговара у англиском него „Грет-Истери“. Преводник је могао то разабрати у којег познаваоца англиског језика.

— Број дјела Тургењевљевих у српском пријеводу обогатио је су још три комада, које је руског превео Бранко В. Константиновић а издала их у Новом Саду књижица Бранка М. Поповића под насловом: „Приповијесте Ивана Сергеевича Тургењева“. У овој су књижици оштри приповијесте: „Миланова Вода“, „Убојина“ и „Хмелет“. Савиш добар пријевод из Тургењева добитак је велики за нашу књижевност.

— Калај се бави не само управом Босне и Херцеговине него и књижевношћу, а што је до сад на том пољу радио, и то се већином односи на наш народ и његову историју. Нешто из од тога преведено и на српски језик. Сад је опет у штампарији А. Пајевића у Новом Саду изашло у пријеводу с мађарског једно дјело Калајево, под насловом: „Русија на истоку.“ Ово је једна историјска црта, којом је Калај опет у неколико обрнуто напалу на себе.

— Г. Никола С. Јовановић „Американац“ одштампан је из „Одјека“ своје отворено писмо уредништву тога листа под насловом: „Шта да ћемо ако су се царови и погоди и?“ Препоручујемо ову књижицу својим нашим суграђанима, јер се у њој претреса једно живо питање, које нас у толико јаче мора пећи, што се наше кожно тиче. Књижица је изашла у Београду.

— Г. Стеван Ј. Јевтић, с цркви хумориста, објавио је да ће издати „Сито и Решето“, своје шаловне и сатиричне списе, те позива на претплату. Кажу да ће ова његова књига бити добар lijek за све „душевне протиске“ и „примрала срца“. Ако је тако, тога lijека требаће нам у великим дозама. Претплата на прву књигу износи 50 новч. и шаље се управо писцу у Јагодину. Нек је толико препоручен оријатељима шало.

— Г. Душан Роговић, уредник „Српског Забавника“ у Загребу, јавља да ће почетком овога мјесеца почети издавати шаловни лист под насловом „Српска ела“. Овај лист излазиће два пута мјесечно, а стаје за изишество до краја године 2 еор. Претплата се шаље управо уреднику у Загребу. Ово би, поред „Српског Забавника“ и „Србобрана“, био трећи српски лист у Загребу. Нек је срећно и дуговијечно да Бог да!

Друштва.

(Српско Учено Друштво у Београду.) Одбор за нау-

ке природне и математичке тога друштва тек сада јавља о својим сједицама од 16. Фебруара и 13. Марта ов. г., а ево шта је на тим сједицама радио: Др. Саво Петровић саопштава садржину своје расправе: „О српским Рамондијама и о фамилији Циртрандацеа“, из које је читао главнија мјеста. У њој су описане три српске феде од рода Ramondia, чији су представници нађени у Јевропи још само на Пиренејима и у Тесалији. Госп. др. Панчић нашао је прву врсту R. serbica на Ртњу, а г. др. С. Петровић нашао је у Јеланици и на Сувој Пзанини друге двије врсте: R. Nathalie и R. permixta. За све три српске врсте интересантно је да успијевају на вањним стријанама, док су оне друге јевропске нађене на свикатима. Одбор је с пажњом саслушао дра. С. Петровића и ријешило да се његова расправа штампа у друштвеном органу, заједно са приложеним јој сликама описаних врста биљака. — Предсједник јавља скуп, да новоназабрани чланови г. г. Tietze, Н. Вујић и К. Миловановић из Беча и С. Брусуна из Загреба захваљују на избору и да су неки од њих послали, а неки обавезали послати друштву своја дојакотња књижевна издања. — Предсједник ставља на протрес овај предлог г. Ј. Жујовића: „Да би свезе које српско учено друштво већ има са неким страним научним друштвима постале што узајамније и стварније, да би се такве везе што више разгранати могле; и да би наши радови и страним научницима могли долазити до знања; и да би се страни свијет обавијештавао, колико се у српском народу развијају наука, књижевност и умјетност; да би, тако, српски народ узео већег удјела у општој култури; предлажемо: 1.) Да српско учено друштво издаје један орган, у коме ће се на страним културним језицима: англиском, француском или италијанском, саопштавати они српски радови, који заслужују да се изнесу пред свјетску критику; 2.) Да тај орган издави, по могућству, периодично, како би се тиме осигурала веза и размијена књижевних издања са већином страних стручних друштава; 3.) Да се за исти ци свију одејка ученога друштва набере редакциони одбор, који ће се са управом и секретаром друштвеним бријати о свему, што се овога органа тичало буде. Одбор је последи дужог вијећања једногласно усвојио овај приједлог у начелу, и ријешило узмолити управу, да позове и остале одејке, да о томе предлогу искажу своје мишљење. — Предсједник изјављује, како према пословнику и овај одсјед српског ученог друштва треба да изабере себи сталног пословног Одбор, који је за тога одабрао г. Ј. М. Жујовића. — Др. Ј. Панчић саопштава, да је у год. 1883 путовао по други пут по Бугарској, по линији Лом-Паланка — Берковца — Ком — Софија — Корило — Самоков — Чудер — Рило — Дубница — Витош — Цариброд, и подноси написани други Милог грађе за флору кнежевине Бугарске, у коме су побилежавна његова ботаничка проматрања на томе путу. Одбор рјешава да се овај прилог штампан у Гласнику српског ученог друштва, као наставак прије већ издане Грађе за флору кнежевине Бугарске. — Г. Ј. М. Жујовић, који је са г. др. Ј. Донкићем изио задовољство пратити г. др. Панчића на његовоме другоме путу по Бугарској, говорио је о геолошком саставу кнежевине, нарочито о околини горомонутских мјеста, изјавио, да је отуда добио у геолошки кабинет вел. школе и проучио једну збирку стигла, а тако исто да је проплог љета имао прилике проучити и збирку што су је Ami Boné и Viquenel тамо сакупили, а која до сада још није описана. Одбор изрази жељу, да г. Ј. М. Жујовић напише за Гласник расправу о геологији Бугарске, која би са г. Панчићевом расправом о флори ваљало да се на штампа. — Г. Љ. Клевић држио је интересантно предавање о кретању течности у суловима, у коме је изложио и неколико својих оригиналних опита по овоме предмету. Одбор је са великом пажњом саслушао то предавање, које је трајало готово читав час и ријешило: да се у Гласнику штампан г. Клевићева расправа „О уздужном профилу сталног хидрауличког притиска“, чију је садржину у предавању саопштио. — Предсједник одбора јавља, да загребачка академија не може ове године држати заказани састанак јужнословенских научника и књижевника, па ставља на протрес питање, да ли би српско учено друштво требало такав састанак код нас да приреди? Последи дужег разговора одбор је једногласно ријешило: да учено друштво узме на се организацију јужнословенског збора у Београду, и да поради код владе што је потребно.